

**Екологічні проблеми
сільськогосподарського
виробництва**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ АГРОЕКОЛОГІЇ І ЕКОНОМІКИ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

**Матеріали
V Всеукраїнської науково-практичної
конференції молодих учених**

**ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА**

21-24 червня 2011 року

Яремче – 2011

СТАН ТА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ В ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЙ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ

А.Є. Данкевич

к.е.н., старший науковий співробітник

Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки" УААН

Характерними тенденціями останнього часу є екстенсивний метод ведення сільського господарства, збільшення залучення земель до обробітку, недосконалі техніка і технологія обробітку землі та виробництва сільськогосподарської продукції, нехтування науково-обґрунтованих систем ведення землеробства і, зокрема, повсюдне недотримання сівозмін, внесення недостатньої кількості органічних добрив, недосконала система використання і внесення мінеральних добрив та невиконання природоохоронних заходів.

Надмірна розораність угідь та практично повне припинення виконання комплексу робіт по захисту ґрунтів, призводить до втрати значної частини врожаю, марних витрат на добрива через зменшення їх корисної дії, розвитку ерозійних і деградаційно-руйнівних процесів, якими в Україні охоплено близько 15 млн. га земель, та щорічного збільшення таких площ на 80-90 тис. га.

Основною причиною зниження родючості ґрунтів є значне зменшення обсягів внесення органічних і мінеральних добрив, хімічних меліорантів, засобів захисту рослин. Так, за останні дев'ятнадцять років обсяги внесення органічних добрив скоротилися у 24,6 разу, мінеральних – 4,8 разу, хімічних меліорантів – 19 разів. До останнього часу в переважній більшості вносились азотні добрива, в результаті чого протягом останніх років спостерігається

диспропорція у співвідношенні між основними елементами живлення (N : P₂O₅ : K₂O). У 2009 р. воно складало 1: 0.21 : 0.19 проти науково обґрунтованого 1: 0.9:0.7.

Екологічний стан агроландшафту прийнято оцінювати за співвідношенням – рілля: природні кормові угіддя: ліси. Для України ці показники мають становити 1:1,6:3,6 відповідно. Проте фактично це співвідношення становить: 1-рілля, 0,2 – сіножаті і пасовища; 0,3 – ліси, що свідчить про розбалансування агро ландшафту [5].

За період 1990-2010 років площа ріллі скоротилась на 1092,4 тис. га, багаторічних насаджень – на 160,3 тис. га, а сіножатей і пасовищ збільшилась на 503,0 тис. га. Розвиток трансформаційних процесів в економіці, створення нових форм господарювання, зменшення поголів'я тварин сприяло зміні спеціалізації виробництва та структури посівних площ. Питома вага зернових культур збільшилась до 64%, технічних – 28,7%, натомість кормових зменшилась з 38,1% в 1990 р. до 7% в 2009 році. В останні роки характерним для всіх зон України є розширення посівів ріпаку, частка якого порівняно з 1990 роком зросла з 2,3 до 18,7% [3] .

Наслідком високої сільськогосподарської освоєності земельного фонду, низького рівня господарювання та поширення деградації сільськогосподарських угідь є надзвичайно низький рівень їх продуктивності. У європейських країнах, де якість ґрунтів не краща за українські, урожайність основних сільськогосподарських культур у 2 рази вища, ніж в Україні, і стабільна по роках, що свідчить про належну культуру землеробства, дотримання технологічних та екологічних вимог землеробства.

За умов поліпшення культури землеробства Україна має значні резерви підвищення урожайності та конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва. Безумовними передумовами цього є залучення інвестицій в сільськогосподарське виробництво, яке розпочалось в Україні із створення нових форм господарювання ринкового типу, зокрема агрохолдингів.

Розвиток агрохолдингів став передумовою зростання ефективності сільськогосподарського виробництва. Так, за період 2001-2010 рр. порівняно з 1996-2000 рр. вихід валової продукції зріс з 917,4 до 1646,0 грн/га, або на 79%. Прибуток від рослинництва зріс у 30 разів (з 35,1 до 1080,6 грн/га). Порівняно з іншими підприємствами галузі внесення добрив в розрахунку на 1 га в агрохолдингах становить в межах 160 кг д.р., а середня урожайність зернових 5-6 т/га. Це досягається завдяки впровадженню нових технологій, ефективному застосуванню засобів хімізації, зокрема, через забезпечення бездефіцитного балансу гумусу, азоту, фосфору та калію шляхом збільшення обсягів внесення органічних добрив, у тому числі торфокомпостів, сапропелів, сидератів та внесення мінеральних добрив у науково обґрунтованих дозах і співвідношеннях NPK відповідно до потреб сільськогосподарських культур.

У виробництво запроваджуються системи точного керування і внесення диференційованих норм мінеральних добрив виходячи із фактичного забезпечення кожного поля елементами мінерального живлення рослин; введення в сівозміну культур, що дозволяють максимізувати збір білку навіть на відносно бідних землях; використання фосфор-мобілізуючих бактерій для доробки насіння з метою зниження норм фосфорних добрив; використання азотфіксуючих бактерій з метою отримання додаткових доз біологічного азоту; використання мікродобрив з метою оптимізації мінерального живлення рослин; широке використання регуляторів росту.

Подальший розвиток органічного виробництва в Україні вимагає формування відповідної нормативно-правової бази, зокрема, прийняття Закону України “Про органічне виробництво”; створення національного органу сертифікації, максимально узгодженого з вимогами світових стандартів; підвищення рівня інформованості та екологічної свідомості населення щодо органічної продукції; залучення державних органів, екологічних асоціацій, організацій та споживачів у процес формування вітчизняного ринку органічної продукції.

Висновок. Поліпшення екологічного стану та підвищення родючості ґрунтів можливе завдяки: розвитку сприятливого клімату для залучення інвестицій у сільськогосподарське виробництво через удосконалення структури посівних площ з урахуванням спеціалізації господарства; насичення сівозмін бобовими і зернобобовими високобілковими рослинами; поліпшення системи удобрення за рахунок сидератів, біогумусу, органічних решток сільськогосподарських культур; вилучення із обробітку низькопродуктивної ріллі і забезпечення сталого землекористування; збільшення обсягів внесення органічних і мінеральних добрив; забезпечення державного контролю за проведенням заходів щодо збереження і відтворення родючості ґрунтів та запровадження механізму економічного стимулювання за раціональне використання та охорону земель сільськогосподарського призначення; запровадження органічного виробництва.

Список літератури

1. Комплексна програма розвитку сільського господарства Житомирської області у 2009-2010 роках та на період до 2015 року / М. М. Дейсан [та ін.]. – Житомир: Рута, 2009. – 304 с.
2. Курінна Л.М. Ефективність використання зрошуваних земель в Україні / Л.М. Курінна, М.П. Снопко: Брошура. – К. – ДОД Інститут аграрної економіки УААН. 2003, С. 26.
3. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і західного регіону України / редкол.: В. М. Зубець [та ін.]. – К.: Урожай, 2010. – 994 с.
4. Статистичний збірник. Державний земельний кадастр України. – К. : Держкомстат України, 2009. – 187 с.
5. Созінов О.О. Сучасні деградаційні процеси, еколого-агрономічний стан та оцінка придатності сільськогосподарських земель для створення екологічно чистих сировинних зон і господарств/ М.В.Козлов, А.Г.Сердюк та ін. // Агроекологія і біотехнологія : зб. наук. праць. – К.,1998. – Вип. 2. – С. 54-65.

6. Данкевич А. Є. Удосконалення земельних відносин в аграрній сфері / А. Є. Данкевич // АгроІнКом. – 2007. – № 5–6. – С. 120–122

7. Данкевич А. Є. Напрями удосконалення орендних земельних відносин у контексті розвитку агрохолдингів / А. Є. Данкевич // Землеустрій і кадастр. – 2011. – № 1. – С. 21–28.

8. Данкевич А. Є. Еколого-економічні аспекти використання сільськогосподарських угідь в умовах приватної власності та ринкових відносин / А. Є. Данкевич // Землевпорядний вісник. – 2011. – № 6. – С. 26–29.

9. Данкевич А. Є. Вплив розмірів землекористувань на рівень виробництва / А. Є. Данкевич // Економіка АПК. – 2011. – № 9. – С. 29–34